

ZROD PIEŠŤANSKEJ CHIRANY SLEDOVAL AJ ALEXANDER DUBČEK M. Nerád: Otec hľadal výrobný program a podarilo sa

Iba pred pár dňami sa uskutočnilo jedno z unikátnych stretnutí. V reštaurácii Semafor sa zišlo viac ako 120 niekdajších aj súčasných Chiranákov. Mnohí z tých dnes už viac ako 80-ročných starčekov a stareniek zažili najväčší rozmach Chirany, ktorej bránami prešlo viac ako desaťtisíc zamestnancov. V ich ešte červeným plátnom potiahnutých občianskych preukazoch sa nachádzala pečiatka Chirany Praha, závodu Piešťany z polovice 50. rokov minulého storočia.

Miroslav Nerád

O pätnástich riaditeľoch a 60-ročnej histórii piešťanskej Chirany na stretnutí rozprával konateľ spoločnosti Chirana Dental - Miroslav Nerád. Jeho otec Miroslav Nerád starší bol generálnym riaditeľom kolosu s názvom Koncern Chirana Stará Turá. Ten zhltol aj piešťanský závod. Ale poďme pekne po poriadku. Na stole Miroslava Neráda mladšieho v belasej presklennej kancelárii s výhľadom na zimnú záhradu rodinného podniku Chirana-Dental Piešťany je slušná kôпка kníh. Nachádzajú sa tu aj články i archívne dokumenty o vzniku piešťanskej Chirany. V tej súvislosti nám napadá hneď prvá otázka.

► **Odkedy sa na Slovensku začala vyrábať zdravotnícka technika?**

- V archívoch by ste darmo hľadali zmienku o jestvovaní výroby zdravotníckej techniky na Slovensku po druhej svetovej vojne. Existovali tu len znárodnené zahraničné zastúpenia spoločností Sanita, Siemens a Philips. Odlišná situácia bola v Čechách. Tu sa na základe znárodňovacích dekrétov v januári 1946 vytvorila organi-

zácia s názvom Závody léčebné mechaniky Praha. O tri roky nato - 12. marca 1949 - sa spomínané závody premenovali na Chiranu - Závody léčebné mechaniky Praha. Bolo to preto, aby sa vtedajšie výrobky ľahšie predali na zahraničných trhoch.

► **Ret'azec premenovávaní sa pravdepodobne neskončil...**

- Máte pravdu, pretože od 1. januára 1953 zmenili Česi názov závodov na národný podnik Chirana Praha. A tu sa už dostávame až k Piešťanom. Pražania dostali do svojej právomoci i závod v Piešťanoch, ktorý mal pobočky v Bratislave a v Košiciach. V tom čase sa v Piešťanoch vykonávali opravy zdravotníckej techniky a vyrábali sa tu produkty zákazkovej výroby.

► **Kto vtedy riadil Chiranu?**

- Prvým riaditeľom bol Čech z Prahy - Lichtneger. Jeho krstné meno mi, žiaľ, vypadlo z hlavy. Ale už v roku 1954 funkciu prevzal ambiciózný Piešťanec Slavomír Chorvát. To už existovalo rozhodnutie slovenských ústredných

Slávnostný výkop piešťanskej Chirany 20. septembra 1958 sledoval aj Alexander Dubček (vpravo).

orgánov o budovaní výroby zdravotníckej techniky na Slovensku. Chorvát dôkladne zdokumentoval nielen výrobný program, ale aj rodiacu sa históriu výroby zdravotníckej techniky v Piešťanoch. Napísal dokonca aj svoje pamäti. Sú dobovým dokumentom, výpoveďou človeka, ktorého si nesmierne vážim.

► **Odvtedy uplynulo viac ako**

Prvé výrobky piešťanskej Chirany v roku 1962.

päťdesiat rokov. Vy ste vyrastali v rodine, kde sa história Chirany písala skutkami. Najväčší podiel na tom má váš otec...

- Toto tvrdenie je príjemné, ale nie celkom presné, aj keď v konečnom dôsledku máte pravdu. Vysvetlím prečo. V tej dobe v Považských strojárňach a neskôr v Presnej mechanike v Starej Turej začínala výroba zdravotníckych

muníciu a môj otec jednoducho hľadal výrobný program. A podarilo sa mu to.

► **Podľa vašich slov z historického hľadiska vznik závodu v Piešťanoch a v Starej Turej spolu nesúvisia...**

- Súvisia, ale o tom až neskôr. Ešte predsa nemáme postavenú piešťanskú Chiranu. Stalo sa to takto. V Chirane Praha, pod ktorú v roku 1954 patrila aj závod Piešťany, sa za riaditeľa Slavomíra Chorváta začala projektovať nová fabrika na výrobu zdravotníckej techniky. Padlo rozhodnutie, že vznikne v Piešťanoch na Vrbovskej ulici. Slávnostný výkop vykonali v našom meste 20. septembra 1958 o 10. hodine dopoludnia. Zúčastnil sa ho aj Alexander Dubček.

► **V tom čase bola budova piešťanskej Chirany, podobne ako dnes, jedným z najkrajších závodov mesta i celej republiky.**

- Vtedajší závod naprojektovali vskutku veľkoryso. Odborníci ho označili za najkrajší závod Slovenska. Piešťanskú Chiranu postavili pre 1400 ľudí za sto miliónov Kčs. Vláda Československa jej určila program - Piešťanci sa mali venovať oprave zdravotníckej techniky, servis mal tvoriť 30 percent z činnosti. Zvyšných 70 percent tvorila delimitovaná výroba zdravotníckej techniky z českých podnikov v rámci projektu Industrializácia Slovenska.

► **V rámci Industrializácie vzniklo na Slovensku takmer 24 000 pracovných príležitostí. Z Čiech sa k nám premiestnilo až 245 podnikov. Jedným z nich bola aj Chirana...**

- Áno, ale dôvodov bolo viac. V päťdesiatych rokoch sa v Československu uprednostňoval ťažký priemysel. Lenže objekty Chirany Praha, kde sa vyrábala zdravotnícka technika, boli súčasťou ČKD - Kompresory Praha. To sa vláde nehodilo do koncepcie, preto Chiranu presunula na Slovensko - do Piešťan. Starí Piešťanci by si mohli spomenúť na to, ako bolo toto rozhodnutie vlády negatívne prijímané. Rozpory sa museli riešiť až na úrovni stranických orgánov. Na Slovensko sa preniesla výroba stomatologickej techniky, operačné stoly, narkózna technika, dentálne kompresory a mnohé ďalšie výrobky.

► Delimitáciu spomínal počas chiranáckeho stretnutia aj niekdajší výrobný námestník Otto Hrdina z Piešťan...

- Delimitovalo sa naozaj veľa výrobkov, ale treba pripomenúť, že vďaka delimitácii Piešťanci začali vyrábať univerzálny operačný stôl, ktorý ich preslávil. Zmienka o ich úspechu sa nachádza aj v mestskej kronike Piešťan z roku 1958. Kronikár o tom píše: „... pracovníci závodu boli zvlášť pyšní na svoj najkrajší výrobok, na univerzálny operačný stôl.“ V roku 1958 zaň získali v Bruseli zlatú medailu.

► Blížil sa však rok 1960. Ten sa stal pre piešťanskú Chiranu prelomovým, vysvetlite prečo?

- Od 1. januára 1960 sa závod v Piešťanoch postupne stával súčasťou Presnej mechaniky Stará Turá. Pod Turú prešiel celý delimitačný výrobný program aj nový areál na Vrbovskej ceste. V Piešťanoch však ešte do roku 1963 jestvovala samostatná Chirana na Leninovej ulici ako závod Chirany Praha. Od roku 1965 však reorganizácia pohltila aj všetky české podniky. Vytvorila sa silná

Otvorenie piešťanskej Chirany v roku 1962 - po závode sprevádzal ministra Karola Poláčka riaditeľ tunajšieho závodu Slavomír Chorvát spolu s riaditeľom Presnej mechaniky Stará Turá Miroslavom Nerádom st.

Výrobnohospodárska jednotka na Starej Turej a v ďalšom období vznikol Koncern Chirana Stará Turá. Tomu šéfoval môj otec.

► Ako si spomínate na tie časy?

- Celé obdobie od roku 1960 až do roku 1990 bolo veľmi úspešné. Vytvoril sa koncern s takmer 14 tisíckami pracovníkov. Mal vlastný Výskumný ústav zdravotníckej techniky so sídlom v Brne a od roku 1969 aj vlastný zahraničný obchod. Neskôr ho poznáme pod značkou Chirana Export-Import Piešťany.

► Ako to vtedy vyzeralo s Chiranou na Vrbovskej ceste a ďalšími piešťanskými Chiranami?

- V roku 1990 pracovalo v závode na Vrbovskej ceste 1400 ľudí. Asi 450 pracovníkov pôsobilo na Pionierskej ulici - to boli bývalí OTS pracovníci a ďalších asi dvesto obchodníkov uzatváralo kontrakty pod hlavičkou Chirany Export-Import na Krajinskej ceste. Chirana Piešťany profitovala z rozsiahlych medzinárodných dohovorov. Vďaka tomu sa stala od roku 1960 do 1968 monopolným výrobcom stomatológie na Slovensku. Po roku 1968 ale začala s

výrobou stomatológie aj Chirana Stará Turá.

► Piešťanci vtedy asi neboli príliš nadšení...

- Určite nie, ale všetko má svoje výhody aj nevýhody. Ich nádejné výrobky - operačné stoly, medzi ktorými bol aj veľmi perspektívny stôl s označením OPR-6, odišli do Maďarska a narkózna technika a časť stomatologickej techniky do Chirany Stará Turá. Piešťanská Chirana síce stratila svoje výsadné postavenie nositeľa delimitácie z Prahy na Slovensko, ale získala postavenie v prvej dvadsiatke výrobných odborov v celej bývalej Československej republike a významné zapojenie do medzinárodnej spolupráce.

► Nemyslíte si, že Piešťanci na Starú Turú doplatili?

- Piešťanská Chirana stratila čiastočne svoju identitu začlenením pod generálne riaditeľstvo, nikdy však neprestala používať ochrannú známku Chirana na svojich výrobkoch. Musela však akceptovať organizačné zmeny a na päť rokov (1960-1965) i zmenu názvu na Presnú mechaniku.

► Iná situácia ale nastala po nežnej revolúcii...

- Po veľkej privatizácii Chirana Piešťany nasledovala rozhodnutie českých podnikov a prakticky od roku 1991 odišla od Chirany Stará Turá a osamostatnila sa. Lenže až do roku 1996 sa piešťanský závod nevedel skonsolidovať a vznikli oprávnené obavy o osud závodu. Podobne sa „dарило“ aj obchodníkom na Krajinskej ceste i v Chirane OTS Piešťany.

► Ako sa to vyvíjalo ďalej?

- V roku 1996 vstúpil do Chirany Piešťany strategický investor - spoločnosť EUR-MED Stará Turá. Po analýze sa z Chirany vyčlenil závod dentálnej techniky a vznikla Chirana-Dental, ktorej výrobný program spočíval len vo výrobe

zubných súprav a kresiel.

► Hovoríme už o súčasnosti spoločnosti. Ako vyzerá?

- Závod sme zmodernizovali, zamestnávame asi 250 ľudí, ktorí vyrábajú ročne až 2600 komponentov - súprav i kresiel s označením Diplomat. Až 90 percent našich výrobkov predávame do zahraničia. Chirana-Dental sa radí asi na piate miesto v Európe.

► Vraj vaším najväčším konkurentom je Chirana - Medical Stará Turá, s ktorou boli Piešťany ešte pred desiatimi rokmi v jednom koncerne. Dnes vyvstal problém užívania značky...

- Aj takéto paradoxy prináša život. Paradoxom je i skutočnosť, že chiranácka história sa redukuje len na „staroturiansku“, hoci z histórie je evidentné, že Chirana Piešťany bola na Slovensku s predstihom desiatich rokov a Piešťanci vyrábali stomatológiu o osem rokov skôr ako Staroturiana.

► Mimochodom, spomínate si na niekoho zo staršej generácie, kto sa výrazne zapísal pod výrobky Chirany Piešťany?

- Položili ste mi veľmi ťažkú otázku, pretože tých ľudí boli stovky a veľké hodnoty tvorili tisíce ďalších. V tejto súvislosti som sa rozprával s nestorom dentálnej techniky v Chirane Piešťany, Ing. Štefanom Kočvarom. Ten mi na margo svojej práce, výskumov i súčasných sporov o značku Chirana povedal: „Moje patenty z oblasti stomatológie, ktoré boli prvé na Slovensku, mi nikto nemôže zobrať.“ Môj názor je jasný - rozhodujúce je, že v Piešťanoch sú dnes viaceré firmy z oblasti zdravotníckej techniky, ktoré majú európsku úroveň. Tieto spoločnosti vychovávajú ďalšie generácie schopných ľudí, ktorí sa nemusia báť o svoju budúcnosť.

Viera Dusíková, foto: autor a archív závodu Chirana

Pri rozostavanej budove Chirany na Vrbovskej ceste v Piešťanoch v roku 1959 stoja: (zľava) Friedrich Smolka, Štefan Kočvara, Emil Šupa, Slavomír Chorvát, hlavný energetik (meno nepoznáme), Otto Hrdina a Bohuslav Kriško.